

LAPS/90/2022, 23.12.2022

Lapsiasiavaltuutetun lausunto valtiovarainministeriölle kotikuntalain kokonaisuudistuksen alustavista sääntelyehdotuksista

Viite: VN/23399/2021

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi alustavia sääntelyehdotuksia yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osasto on pyytänyt lausuntoa kotikuntalain kokonaisuudistuksen alustavista sääntelyehdotuksista. Lapsiasiavaltuutettu nostaa esiin seuraavat huomiot jatkovalmistelua varten.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa lapsen edun huomioonottamista ensisijaisena harkintaperusteena kyseisessä lainvalmistelussa. Jotta lapsen etu tulisi huomioitua lainsäädäntöratkaisussa sekä myöhemmin lainsäädännön toimeenpanossa, on jo ratkaisuvaihtoehtoja punnitessa ja läpi valmisteluprosessin tehtävä huolellista lapsivaikutusten arviointia.¹ Käsillä olevassa asiakirjassa on vaikutusarviointia kuvattu jonkin verran eri kohdissa, mutta lapsivaikutusten arviointi on vielä hyvin ylätasolla, eikä sen perusteella voi tehdä päätelmää, että ehdotuksissa olisi riittävästi otettu lasten oikeuksia huomioon. Muun muassa kotikunnan määräytymisen viivästyminen tai kotikunnan menettäminen syystä tai toisesta voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen elämään.

Ehdotusten mukaan henkilön kotikunnan ja asuinpaikan määräytymistä koskevia peruslähdekohtia ei muutettaisi, vaan jatkossakin jokaisella Suomessa vakinaisesti asuvalla ihmisellä olisi vain yksi kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Asiakirjassa ei käsitellä tämän ratkaisun vaikutuksia vuoroasuvien lasten elämään. Lasten vuoroasuminen on jo nykyisellään yleistä ja koskee kasvavaa lasten joukkoa. Toistamme näkemyksemme, jonka esitimme tammikuussa 2022 sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle vuoroasumista koskevaan suunnitel-

maan antamassamme lausunnossa: jos/kun kaksoiskuntalaisuudesta ei ole mahdollista sää-
tää velvoittavasti eikä kunnan jäsenen/asukkaan juridista määritelmää muuteta, on kotikun-
taan perustuvaa palveluja ja etuuksia koskevaa sääntelyä tarkennettava siten, että se varmis-
taa lapsen edun toteutumisen vuoroasumistilanteessa silloinkin, kun asuminen tosiasialli-
sesti toteutuu kahdessa kunnassa ja kotikunta on vain niistä toisessa. Edelleen totesimme,
että ”useimmissa tilanteissa on perusteltua pyrkiä järjestämään asuminen ensisijaisesti siten,
että kodit sijaitsevat riittävän lähekkäin, jolloin siirtyminen kodista toiseen ei vaikuta esimer-
kiksi lapsen päivähoidonpaikkaan tai koulupaikkaan. Kyse ei ole pelkästään palvelujen toteu-
tumisesta, vaan lisäksi on tärkeää ottaa huomioon lapsen kaveripiirin ja harrastusten säilyt-
täminen. Asumisjärjestelyillä ei tulisi vaikeuttaa myöskään lapsen oikeutta ylläpitää suhteit-
taan isovanhempiin ja muihin läheisiin. Pysyvät ihmissuhteet, tutut leikki- ja harrastuspaikat
sekä kulkureitit, joita lapsi on tottunut käyttämään, ovat lapsille merkittäviä asioita, turvalli-
suutta lisääviä tekijöitä”.² Myös kotikuntalain uudistuksen valmistelussa on syytä tehdä huo-
llellinen lasten vuoroasumista koskeva vaikutusarviointi, jotta valitut lainsäädäntöratkaisut
ovat kattavasti ja läpinäkyvästi perusteltuja.

Jyväskylässä 23.12.2022

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
lakimies

¹ Iivonen, Esa & Pollari, Kirsi (2021). Lapsivaikutusten arvioinnin käsikirja
lainvalmistelijoille, verkossa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-370-8>

² Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle toimenpidesuunnitelmasta
lainsäädännön ja toimintatapojen uudistamiseksi vuoroasuvien lasten tilanteissa 13.1.2022.
Verkossa https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stm_tpsuunnitelma_vuoroasuminen